

Risker med belastningsskador

Genom att så tidigt som möjligt i en byggprocess tänka igenom vilka risker för belastningsbesvär som kan uppstå, kan mycket vinnas i form av bättre arbetsmiljö, ökad produktivitet och lägre kostnader. Det är viktigt att tänka på vilka anpassningar som kan göras i arbetet utifrån individens behov och förutsättningar (ålder, kön, ev. funktionsnedsättning, m.m.)

Vår kropp är gjord för rörelse och belastning – den mår bra av det. Men vi behöver en lagom blandning av belastning och vila för att kroppen ska fungera på bästa sätt vid bygg- och anläggningsarbete. Att vrida, böja och sträcka sig i obekväma och påfrestande kroppsställningar ska undvikas i möjligast mån, men om det inte går att undvika ska det finnas möjlighet

till variation och återhämtning. Att värma upp före arbetet med mjuka rörelser och stretching är också viktigt och förbereder kroppens muskler, leder, senor, ligament mm för fysiskt ansträngande arbete.

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarna har tillräckliga kunskaper om lämpliga arbetsmetoder och hjälpmedel för att undvika risken för belastningsbesvär. Utbildningar som ges bör även vara praktiska för att säkerställa att arbetstagaren kan använda kunskaperna i sitt dagliga arbete. Arbetstagaren ska också få tid för att träna in ny arbetsteknik, om det behövs. Regelbunden utbildning med uppföljning är viktigt för att hålla kunskaperna aktuella. Företagshälsovården eller annan extern resurs kan vara till hjälp för att utbilda.

Vi på Byggföretagen uppmanar alla medlemsföretag att på Säkerhetsdagen stanna upp och tänka över hur riskerna för belastningsskador kan förebyggas på de egna arbetsplatserna.

Hur kan arbetsgivare undanröja eller minimera riskerna för belastningsskador hos arbetstagare? Och vad bör arbetstagare själva tänka på?

Samla alla medarbetare och avsätt en stund för att utifrån bl a nedanstående frågor diskutera hur var och en kan bidra till en säkrare och friskare arbetsplats. Gör gärna detta i samband med t ex ett start- eller byggmöte eller en skyddsron. Sätt kryss i rätt kolumn nedan och bestäm vilka åtgärder ni be-

höver vidta på era arbetsplatser eller i er organisation om ni ser brister eller förbättringsområden i era nuvarande arbetsätt och arbetsmetoder.

Hur väl stämmer dessa påståenden? Diskutera med varandra!	Ja	Nej	Om ja, vilka riskreducerande åtgärder vidtar vi?
• Förekommer hos oss långvarigt eller upprepat arbete vid:			
# arbete med händer och armar över axlarna?			
# arbete från stege eller gående upp och ner för stegar, till trädesleder eller dylikt?			
# arbete med sned, vriden eller böjd rygg och/eller nacke?			
# arbete i trånga utrymmen, knästående, huksittande eller liggande?			
# arbete med händer och armar under knähöjd?			
# sittande arbete (maskinförare) utan möjlighet att stå och gå?			
# arbete på ojämnt, halt eller stumt underlag?			
# arbete med underarm och hand med vridrörelser, kraftgrepp, pincettgrepp, eller andra obekväma handgrepp?			
# arbete med handleden kraftigt böjd uppåt, nedåt eller vriden?			
# arbete med vibrerande maskiner och verktyg?			
# manuellt arbete som innebär tunga lyft?			
# manuellt arbete som innebär skjuta och dra?			
• Väg in påverkande faktorer som synförhållanden, tidspress, ackord, kyla, drag, buller, damm, vibrationer, stötar eller ryck i arbetena ovan.			
• Finns hjälpmedel hos oss som underlättar ovanstående arbete och använder vi dem?			
• Tar vi hänsyn till arbetsmiljöriskerna redan vid inköp och/eller hyra av maskiner, verktyg och hjälpmedel?			
• Ser vi till att alla arbetstagare får information om lämpliga arbetsställningar för att undvika belastningsskador och hur hjälpmedel ska användas?			

Säkerhetskultur

Säkerhetskultur är de gemensamma attityder, värderingar och uppfattningar som chefer och medarbetare har om frågor kring säkerhet och arbetsmiljö.

En god säkerhetskultur är nödvändig för att skapa säkra arbetsplatser och kännetecknas av att ledningen i ett företag aktivt involverar och uppmuntrar alla medarbetare att delta i arbetsmiljö och säkerhetsarbetet.

Säkerhetskultur handlar om en organisations gemensamma sätt att tänka och agera i förhållande till risker och säkerhetsfrågor. För att skapa en god säkerhetskultur är det avgörande att samtliga chefer och medarbetare engagerar sig och har fokus på säkerhet och arbetsmiljöfrågor. Viktigt är också att rutiner för säkerhetsarbetet är dokumenterade och väl kända för alla och att det finns ett system för att rapportera och utreda tillbud och olyckor.

Byggföretagen arbetar för att höja medvetenheten om säkerhetsfrågorna på byggarbetsplatserna och få alla aktörer i byggprocessen att ta sitt arbetsmiljöansvar på allvar, så att olyckor förebyggs och förhindras.

Det är arbetsgivaren som genom sitt ledarskap kan lägga grunden till en bra säkerhetskultur genom att bestämma och visa vilka attityder och beteenden som ska gälla på arbetsplatsen. För att lyckas med detta är det viktigt att arbetsgivaren...

- skapar förståelse för den säkerhetskultur som ska gälla genom att låta alla medarbetare vara delaktiga i arbetsmiljö- och säkerhetsarbetet,
- skapar positivt engagemang kring arbetsmiljöfrågorna genom att lyfta fram goda exempel i verksamheten. Det kan vara medarbetare som är särskilt engagerade i säkerhetsfrågorna eller särskilt lyckade projekt vad gäller säkerhetsarbetet,
- håller arbetsmiljö- och säkerhetsfrågorna levande och synliga genom att regelbundet ta upp frågorna på personalmöten och i medarbetarsamtal, sätta av tid för frågorna i den löpande verksamheten, följa upp åtgärder i handlingsplaner etc,
- uppmuntrar rätt säkerhetsbeteende samt korrigerar eller avbryter felaktigt säkerhetsbeteende.

När väl företagsledningen har tagit täten och visat hur viktiga säkerhetsfrågorna är, måste alla hjälpas åt i säkerhetsarbetet. Alla i branschen måste vilja, våga och välja agera säkert!

Ett säkert beteende handlar bland annat om att:

- Följa ordnings- och skyddsreglerna på arbetsplatsen och använda angivna skyddsanordningar samt föreskriven skyddsutrustning.
- Inte ta riskfyllda genvägar på grund av tidsbrist eller bekvämlighet.
- Vara medveten om sitt eget beteende på arbetsplatsen samt tänka på konsekvenserna av sitt beteende.
- Tänka på att genom att skydda sig själv kan man också skydda andra.
- Uppmärksamma brister på arbetsplatsen så att bristerna kan rättas till så snart det går – om du ser något farligt avbryt och säg till!

Byggföretagen uppmanar alla medlemsföretag att stanna upp och tänka över säkerhetskulturen och säkerheten på de egna arbetsplatserna!

Hur kan vi själva förbättra säkerhetskulturen på våra arbetsplatser?

Samla alla medarbetare och avsätt en stund för att utifrån bland annat nedanstående frågor diskutera hur var och en kan bidra till en bättre säkerhetskultur och därmed även till en säkrare arbetsplats. Sätt kryss i rätt kolumn och bestäm vilka åtgärder ni behöver vidta på era arbetsplatser eller i er organisation om ni ser brister eller förbättringsområden i er nuvarande säkerhetskultur.

Hur väl stämmer dessa påståenden? Diskutera med varandra!	Ja	Nej	Förbättra?
Företagsledningen tar säkerhetsfrågor på största allvar och agerar som föredömen			
Företagsledningen involverar och uppmuntrar alla anställda att delta i arbetsmiljö- och säkerhetsarbetet			
Företagsledningen ser till att nyanställda har tillräcklig kunskap för att jobba på ett säkert sätt			
Vi som arbetar här uppmuntras att påpeka brister i säkerheten och kan tala fritt och öppet om bristerna			
Alla arbetskamrater tar ett gemensamt ansvar för att det är ordning och reda på arbetsplatsen			
Vi som arbetar här har tillräckligt med tid för att utföra våra arbetsuppgifter på ett säkert sätt			
Vi diskuterar ofta hur vi kan undvika att tillbud och olyckor inträffar och hur säkerheten kan förbättras			
Som anställd känner jag ett personligt ansvar för arbetsmiljön och säkerheten på arbetsplatsen			
Jag är väl insatt i de säkerhetsrutiner som gäller på arbetsplatsen			
Jag har tillgång till all den skyddsutrustning som behövs för att utföra alla arbetsmoment på ett säkert sätt			
Jag tar inte genvägar i arbetet som kan innebära risker			
Jag vet hur jag ska gå tillväga för att rapportera brister i säkerheten			

Risker med handverktyg

Användningen av handverktyg orsakar varje år både olyckor och sjukdomar på våra arbetsplatser för bygg och anläggningsarbeten. Den vanligaste orsaken till olycksfall inom byggverksamhet är förlorad kontroll över handverktyg, till exempel kniv, såg, spikpistol eller bormaskin.

KNIV är det handhållna verktyg som orsakar allra flest skador. Läs mer om de "farligaste" verktygen på sista sidan. Användning av tunga och/eller vibrerande handverktyg innebär dessutom en risk för belastnings- och vibrations-skador, t.ex. "vita fingrar". Fingrarna kan även drabbas av känselbortfall och domningar. Handverktyg som används för bilning, borring, sågning m.m. av sten och betong ger även upphov till damm som kan vara farligt att inandas och leda till olika allvarliga lungsjukdomar.

Vad kan tillverkare och säljare/uthyrare av verktygen göra för att redan från början minska riskerna? Vad gör vi bra och vad kan vi göra bättre för att skapa en säkrare arbetsmiljö på arbetsplatserna?

Åldersmässigt finns en klar snedfördelning där 19-29-åringarna står för nästan hälften av olyckorna. Det kan finnas olika förklaringar till detta; yngre arbetstagare skulle kunna vara mer riskbenägna än äldre, eller så kan det vara så att yngre arbetstagare är mer benägna att anmäla olyckor.

De verktyg som förekommer i flest skadeanmälningar är kniv, bormaskin/skruvdragare, cirkelsåg och spikpistol. Andra verktyg som har lett till olyckor är vinkelslip, hammare och kofot.

KNIV är det handhållna verktyg som orsakar allra flest skador. De vanligaste angivna knivtyperna är gipsknivar, mattknivar, moraknivar och brytbladsknivar. Den vanligaste olycksorsaken är att man slinker med kniven, och därmed skär sig i fingrar eller händer.

Vid användning av BORRMASKIN/SKRUVDRAGARE anges flera vanliga orsaker till skador. Några orsaker är att handskar fastnar och följer med i borrens rotation eller att borren går fel och borrar i hand eller fingrar. En annan vanlig orsak är att borren nyper och maskinen börjar vrida sig, vilket kan ge hand- eller armskada. Vid borring, framför allt uppåt, finns också risken för nedfallande material i ögonen.

Olyckor med CIRKELSÅG avser den handhållna klingan. Även om skadefrekvensen för cirkelsåg inte är lika hög som för kniv och bormaskin, är ofta skadorna desto allvarigare med kapade fingrar eller fingertoppar som följd.

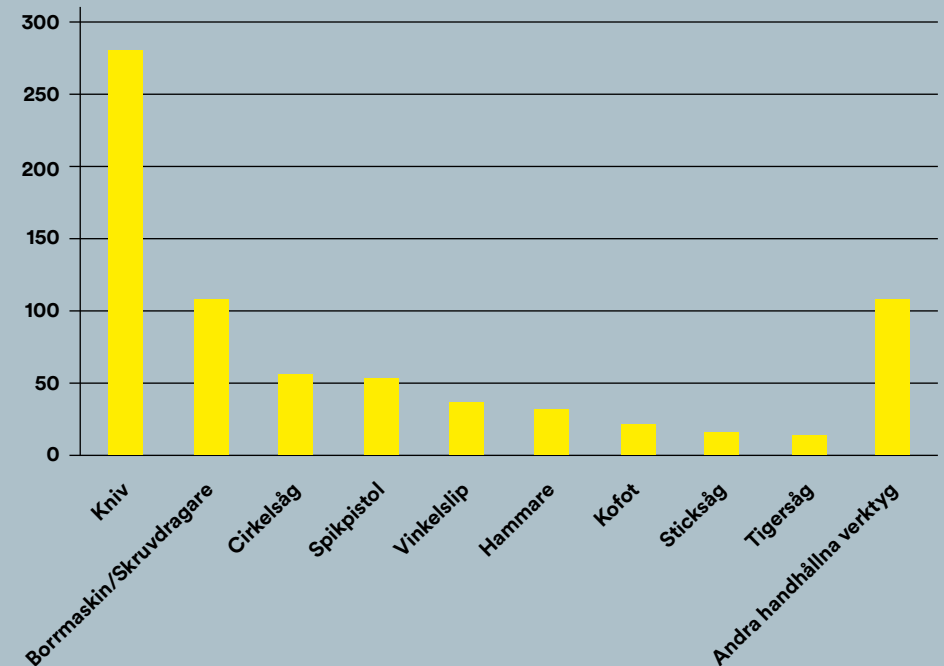
SPIKPISTOL ger framför allt skador i händerna när spiken går fel, exempelvis när kvistar och andra hårda föremål är i vägen.

VINKELSLIP används i olika kap- och slipjobb. I många fall är det inte verktyget i sig som ger upphov till skadan utan det är materialet som slår upp eller på annat sätt orsakar skada. En vanligt förekommande skada är skrap i ögat, t.ex. småpartiklar från det gnist- eller stenregn som uppstår vid kapning/slipning av metall/betong, som kan leta sig in under skyddsglasögon och ge mycket irritation i ögonen.

HAMMARE orsakar en del slagskador när slaget blir missriktat, t.ex. vid trånga utrymmen. Användning av KOFOT leder också till en del skador, men i likhet med vinkelslipen är det sällan verktyget i sig som orsakar skadan, utan det är material som släpper och flyger iväg när kofoten används eller att man tappar balansen när materialet som bearbetas plötsligt lossnar.

(Fortsättning på nästa sida)

Statistik över olyckor med handhållna verktyg

Statistiken över olyckor med handhållna verktyg har sammanställts av AFA Försäkring utifrån ett urval av snickare, murare och anläggningsarbetare.

Urvalet har gjorts för att specifikt få en bild över de olyckor som sker på arbetsplatser för just bygg- och anläggningsarbete.

Flertalet av olyckorna har lett till ingen eller kortare sjukskrivning, men nästan 25 procent har inneburit en sjukskrivning över en månad och/ellernågon form av invaliditet.

Siffrorna avser 2016 men den generella bilden kommer sannolikt inte att ha ändrats särskilt mycket för 2017.

Risker med handverktyg (forts.)

 Byggföretagen uppmanar alla medlemsföretag att stanna upp och tänka över säkerhetskulturen och säkerheten på de egna arbetsplatserna!

Hur kan vi själva undanröja eller minimera riskerna med handverktyg?

Samla alla medarbetare och avsätt en stund för att utifrån bl.a. nedanstående frågor diskutera hur var och en kan bidra till en säker arbetsplats. Gör gärna

detta i samband med t.ex. ett start- eller byggmöte eller en skydds rond. Sätt kryss i rätt kolumn och bestäm vilka åtgärder ni behöver vidta på era arbetsplatser eller i er organisation om ni ser brister eller förbättringsområden i ert nuvarande arbetssätt. Lycka till!

På vår arbetsplats ska vi alltid...	Gör vi redan	Ska vi börja med	Ska vi göra bättre	Kommentar
...identifiera alla risker för olyckor och ohälsa i samband med användning av handverktyg samt bestämma lämpliga skyddsåtgärder innan arbetet påbörjas.				
...redan vid inköp och/eller hyra av handverktyg ta hänsyn till arbetsmiljöriskerna och välja de säkraste verktygen.				
...använda rätt verktyg för varje situation och arbetsmoment samt följa tillverkarens riktlinjer för hur verktyget ska hanteras.				
...vid användning av vibrerande handverktyg välja maskin med lägsta vibrationsnivå, inte överskrida angiven användningstid samt ta paus och variera arbetsuppgifterna.				
...vid arbete med handverktyg som alstrar damm och/eller buller se till att damm- och buller-reducerande åtgärder vidtas, såsom t.ex. punktutsug och bullerdämpare, samt att lämpliga personliga andnings- och hörselskydd används.				
...se till att verktyg med farliga delar har rätt skydd och att skyddet används korrekt.				
...se till att alla verktyg löpande blir servade och underhållna samt förvaras väl efter användning. Trasiga verktyg ska slängas.				
...regelbundet säkerställa att alla som använder handverktyg har rätt kunskaper och behörighet för respektive verktyg.				
...se till att alla som använder handverktyg har fått information om lämpliga arbetsställningar för att undvika belastningsskador.				
...genomföra särskilda säkerhetsgenomgångar med nya medarbetare/praktikanter/lärlingar så att även de får kännedom om de risker som finns med användningen av handverktyg.				
...våga säga till när vi ser att en kollega utsätter sig själv eller andra för fara.				
...rapportera tillbud/risker till arbetsledare och/eller skyddsombud – finns rapportblanketter?				
...kontrollera att första hjälpen-utrustning och larm fungerar och är tillgängligt för alla.				
...genomföra säkerhetsutbildningen www.buc.se				

Risker kring fordon

Av de allvarliga olyckorna som anmälts till Arbetsmiljöverket för anläggningsbranschen de senaste åren (2013-2015), rapporteras en fjärdedel av de allvarliga olyckorna ha koppling till fordon, maskiner och transportanordningar. Hälften av dödsolyckorna hade anknytning till dessa riskgrupper. Olyckor inträffar dels vid arbeten intill passerande trafik, väg- och järnväg, dels utgör egna arbetsfordon, entreprenadmaskiner och materialtransporter en stor och allvarlig riskkälla.

Riskerna kring fordon som är orsaken till många allvarliga olyckor på våra arbetsplatser för bygg- och anläggningsarbeten. Fordonstrafik vid bygg-, mark-, väg- och spårarbeten, såväl inom arbetsplatser som nära intill, innebär stora påkörningsrisker för dem som vistas på arbetsplatserna.

Fordonstrafiken kan utgöras både av materialtransporter och av allmän förbipasserande tåg- eller biltrafik.

Vi på Byggföretagen uppmanar alla medlemsföretag att på Säkerhetsdagen stanna upp och tänka över hur riskerna för belastningsskador kan förebyggas på de egna arbetsplatserna.

Hur kan vi själva undanröja eller minimera dessa risker? Vad kan byggherren och andra som deltar i projekteringen göra i tidigt skede? Vad gör vi bra och vad kan vi göra bättre för att skapa en säkrare arbetsmiljö på våra arbetsplatser?

Samla alla medarbetare och avsätt en stund för att utifrån bl a nedanstående frågor diskutera hur var och en kan bidra till en säkrare och friskare arbetsplats. Gör gärna detta i samband med t ex ett start- eller byggmöte eller en skyddsrund. Sätt kryss i rätt kolumn nedan och bestäm vilka åtgärder ni behöver vidta på era arbetsplatser eller i er organisation om ni ser brister eller förbättringsområden i era nuvarande arbetsätt och arbetsmetoder.

På vår arbetsplats ska vi alltid...	Gör vi redan	Ska vi börja med	Ska göra bättre
Identifiera alla risker för olyckor och ohälsa i samband med passerande fordonstrafik samt bestämma lämpliga skyddsåtgärder innan arbetet påbörjas.			
Upprätta en dispositionsplan för arbetsplatsen (APD-plan), eller gå igenom den om den redan finns, för att kunna planera för hur fordonstrafiken på platsen ska separeras från gående.			
Undvika backning av fordon i största möjliga mån.			
Dirigera trafiken med särskild kommunikationsradio eller signalvakt.			
Vid väg- och spårarbeten i första hand begära att byggherren, om möjligt, beslutar om trafikomläggning eller avstängning av gata/väg.			
Alltid använda korrekta påkörningsskydd eller skyddsbarriärer och göra tillräckliga och nödvändiga avspärningar.			
Introducera nya medarbetare/UE/lärlingar så att de känner till de risker som finns på arbetsplatsen.			
Uppfylla de särskilda krav som ställs av kommun, Trafikverket eller Transportstyrelsen, eller annan beställare för att arbeta på väg eller spår.			
Regelbundet kontrollera att alla som framför fordon/arbetsmaskiner har rätt behörighet och att fordonen/arbetsmaskinerna är rätt besiktigade.			
Väga säga till när vi ser att en kollega utsätter sig själv eller andra för fara.			
Rapportera tillbud/risker till arbetsledare och/eller skyddsombud – finns rapportblanketter?			
Kontrollera att första hjälpen-utrustning och larm fungerar och är tillgängligt för alla.			
Genomföra säkerhetsutbildningen www.ensakerarbetsplats.se / www.buc.se			

Fallrisker

Fallrisker är orsaken till de allra flesta olyckorna på våra byggarbetsplatser. Fallrisker förekommer exempelvis vid arbeten på tak och fasader, från stegar och bockar samt i närheten av schaktgropar och slänter.

Av Arbetsmiljöverkets statistik över arbetsolyckor framgår att under 2015 inträffade över 750 olyckor inom bygg- och anläggningsbranschen i Sverige. Under de senaste åren har fallolyckorna återkommande varit bland de vanligaste arbetsolyckorna

bland såväl kvinnor som män. Ca 45 procent av fallolyckorna leder till över två veckors sjukskrivning.

Detta innebär inte bara stort mänskligt lidande utan även stora kostnader för företagen och samhället. Under 2015 utfärdade Arbetsmiljöverket dessutom över 100 sanktionsavgifter, varav majoriteten av avgifterna gällde dåliga eller obefintliga fallskydd på byggarbetsplatser.

Vi på Byggföretagen uppmanar alla medlemsföretag att på Säkerhetsdagen stanna upp och tänka över hur riskerna för belastningsskador kan förebyggas på de egna arbetsplatserna.

Vad är det som gör att medarbetare faller och skadar sig på arbetsplatsen? Kan vi själva undanröja riskerna? Vad gör vi bra och vad kan vi göra bättre för att skapa bättre och säkrare arbetsmiljö på arbetsplatsen?

Samla alla medarbetare och avsätt en stund för att utifrån bl a nedanstående frågor diskutera hur var och en kan bidra till en säkrare och friskare arbetsplats. Gör gärna detta i samband med t ex ett start- eller byggmöte eller en skyddsrund. Sätt kryss i rätt kolumn nedan och bestäm vilka åtgärder ni behöver vidta på era arbetsplatser eller i er organisation om ni ser brister eller förbättringsområden i era nuvarande arbetsätt och arbetsmetoder.

På vår arbetsplats ska vi alltid...	Gör vi redan	Ska vi börja med	Ska göra bättre
Identifiera alla risker för olyckor och ohälsa samt vidta lämpliga skyddsåtgärder innan arbetet påbörjas			
Göra noggranna arbetsberedningar med riskhantering vid exempelvis personalbyte eller när en ny aktivitet ska påbörjas			
Kontrollera att det är säkra tillträdesleder till vårt arbetsställe			
Kontrollera att skyddstäckning för hål och markering för uppstickande föremål är på plats			
Introducera nya medarbetare/UE/lärlingar så att de känner till de risker som finns på arbetsplatsen			
Använda korrekta fallskydd och annan nödvändig skyddsutrustning			
Undvika att använda stegar eftersom de ofta utgör en olycksrisk			
Våga säga till när vi ser att en kollega utsätter sig själv eller andra för fara			
Städa undan kablar, plank, verktyg etc för att undvika snubbling			
Rapportera tillbud/risker till arbetsledare och/eller skyddsombud – finns rapportblanketter?			
Kontrollera att första hjälpen-utrustning och larm fungerar och är tillgängligt för alla			
Genomföra säkerhetsutbildningen www.ensakerarbetsplats.se / www.buc.se			